

Журавель К.О.

студент,

Науковий керівник: Селіванов М.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

**НЕУПЕРЕДЖЕНІСТЬ ТА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДУ
В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В РИТОРИЦІ СТРАТЕГІЇ
РЕФОРМУВАННЯ СУДОУСТРОЮ, СУДОЧИНСТВА
ТА СУМІЖНИХ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ НА 2015-2020 РОКИ**

Незалежність та неупередженість суду є основною передумовою функціонування авторитетної судової влади, здатної забезпечити об'єктивне правосуддя, ефективно захистити права і свободи людини. Незалежність суду є невід'ємним елементом права особи на справедливий суд і означає незалежну процесуальну діяльність суддів під час розгляду й вирішення спорів про право на основі матеріального й процесуального законодавства, керуючись професійною правосвідомістю і в умовах, що виключають сторонній вплив на них [4].

Доцільно розглядати механізм забезпечення незалежності та безсторонності суду крізь призму Судової реформи, оскільки, по-перше, низка змін до законодавчих актів, що регулюють правосуддя в Україні вже набрали законної сили і варті детального вивчення, а по-друге, аналіз передумов, що спричинили реформування системи судочинства дозволить більш глибоко зрозуміти реальну картину судочинства, що стала передумовою запроваджуваних змін, оскільки відповідно до Указу президента України «Про стратегію реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» від 20.05.2015 № 276/2015, на сьогодні система правосуддя не виконує поставлені перед нею завдання на належному рівні.

Реформування системи судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів, відповідно до вище згаданого Указу, планується проводитися у два етапи. Першим з яких має стати невідкладне оновлення законодавства, спрямоване на відновлення довіри до судової влади та суміжних правових інститутів в Україні.

Відповідно до запланованих заходів реформування системи судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів одним із цільових напрямів вдосконалення визначено забезпечення незалежності, безсторонності та неупередженості суддів.

Забезпечення незалежності, безсторонності та неупередженості суддів здійснюватиметься, перш за все, за рахунок оптимізація суддівського врядування та системи кар'єрного просування суддів, а саме через:

– нормативне закріплення прозорих механізмів перегляду професійної придатності із використанням об'єктивних критеріїв та застосуванням справедливих процедур;

– перегляд порядку призначення суддів на посади та переведення суддів відповідно до їхніх професійних якостей, досвіду та досягнень, виключно на

конкурсних засадах, а також призначення суддів на посаду на безстроковій основі;

– встановлення чіткого переліку підстав, неупередженої та прозорої процедури звільнення суддів з посади та припинення їх повноважень;

– зменшення зовнішнього втручання у здійснення правосуддя завдяки ефективним практичним механізмам притягнення до відповідальності винних осіб та гарантіям щодо усунення політичного впливу на процедури призначення, обрання, переведення та звільнення суддів, притягнення їх до відповідальності;

– оптимізацію методології розпорядження бюджетними коштами, організаційних форм і діяльності органів суддівського врядування, що забезпечить підвищення незалежності судової влади в цілому та дасть змогу чітко розмежувати повноваження кожного органу; наділення органів суддівського врядування чітко визначеними повноваженнями щодо гарантування незалежності суддів, забезпечення діяльності судів та суддів і представництва їх інтересів; наділення органів суддівського врядування повноваженнями із представництва судової гілки влади в цілому;

– підвищення вимог, у тому числі етичних, до членів органів, відповідальних за формування суддівського корпусу. Перелічені завдання знайшли своє відображення у Законі України «Про судоустрій та статус суддів», прийнятому 02.06.2016 року.

На другому етапі реформування системи судочинства заплановані системні зміни в законодавстві, у тому числі прийняття змін до Конституції України та комплексна побудова інституційних спроможностей відповідних правових інститутів.

В даному контексті заслуговує на увагу нова редакція статті 126 Конституції України, що проголошує незалежність і недоторканність судді, гарантованої державою. Таким чином, Конституція забороняє вплив на суддю у будь-який спосіб.

Від тепер, без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

В рамках забезпечення незалежності судді, держава також надає гарантії щодо забезпечення особистої безпеки судді та членів його сім'ї.

Більш того, суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Стаття 126 Конституції України регламентує безстроковість обіймання посади суддею та визначає вичерпний перелік підстав для звільнення судді. Такими є:

- 1) неспроможність виконувати повноваження за станом здоров'я;
- 2) порушення суддею вимог щодо несумісності;
- 3) вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді;
- 4) подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням;

5) порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна.

Повноваження судді припиняються у разі:

- 1) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
- 2) припинення громадянства України або набуття суддею громадянства іншої держави;
- 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;
- 4) смерті судді;
- 5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді за вчинення ним злочину.

З процесуальної точки зору, зокрема для цивільного процесу найбільш важливим є забезпечення неупередженого розгляду справи, з позиції учасників процесу, адже відповідно до статті 1 Цивільного процесуального кодексу України метою цивільного судочинства визначено справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ. Цей факт свідчить, що законодавець здійснив спробу на національному рівні відтворити положення про «право на справедливий судовий розгляд», закріплене у п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, яка була ратифікована Україною 17 липня 1997 року [5, с. 21].

Цікавим є той факт, що реформування судоустрою, що так гучно та багатообіцяюче стартувало в нашій країні зовсім не торкнулося порядку забезпечення гарантування неупередженого розгляду справ судом з боку процесуального законодавства, не зважаючи на той факт, що діюче цивільно-процесуальне законодавство має значні недоліки в регулюванні інституту відводів суддів, який є основним процесуальним інструментом, гарантуючим учасникам цивільного процесу безсторонній та незалежний розгляд та вирішення справи. Серед таких недоліків, зокрема, можна виділити наступні:

- ст. 20 ЦПК України, що безпосередньо визначає підстави для відводу в цивільному процесі, недостатньо чітко окреслює коло обставин за яких, заяву про відвід має бути задоволено, залишаючи можливість суду на власний розсуд оцінити чи є підстави для відводу серед обставин конкретної справи;

- питання про відвід судді, відповідно до ч. 2 ст. 24 ЦПК України «вирішується в нарадчій кімнаті ухвалою суду, що розглядає справу». Що означає, що суддя, якому заявлено відвід, сам вирішує бути йому відведеним чи ні;

- офіційна судова практика з даного питання досить незначна, а отже виникає достатньо багато спірних питань щодо підстав відводу суддів. Більш того, виходячи з аналізу судової практики щодо розгляду заяв про відвід, суд частіше за все мотивує свою відмову «недостатністю обставин для того, щоб піддати сумніву об'єктивність і неупередженість суду.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» № 1402-VIII від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст. 545.
2. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141

3. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18.03.2004 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492.

4. Указ Президента «Про Стратегію реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» № 276/2015 від 20.05.2015. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>

5. Іваницький С.О. Право особи на розгляд її справи незалежним і безстороннім судом у світлі рішень Європейського суду з прав людини // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 12. – С. 21-23.

Папій Т.О.

студентка

Науковий керівник: Губанова О.В.

кандидат юридичних наук, асистент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Інститут спадкового договору є досить поширеним в багатьох європейських країнах романо-германської правової системи, зокрема у Франції, Німеччині, Австрії та Швейцарії. Даний інститут знайшов своє закріплення і в цивільному праві України, ставши однією з новел Цивільного кодексу від 16.01.2003.

Однак багато науковців вважають недоцільним розміщення спадкового договору в системі норм спадкового права, наполягаючи на його безпосередньому зв'язку із зобов'язальними правовідносинами. Крім того, незважаючи на те, що даний інститут вже понад десять років існує у вітчизняному законодавстві, на практиці він не набув широкого використання. Таким чином, з теоретичної та практичної точки зору виникає потреба у з'ясуванні правової природи спадкового договору.

Згідно зі ст. 1302 ЦК за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача. Аналізуючи статті глави 90 ЦК, можна зробити висновок, що спадковий договір – це двосторонній правочин, так як він є результатом погодженої дії двох сторін: у нашому випадку набувача і відчужувача.

Так, набувач у спадковому договорі може бути зобов'язаний вчинити певну дію майнового або немайнового характеру до відкриття спадщини або після її відкриття (ст. 1305 ЦК); набувач здійснює покладені на нього обов'язки за свій рахунок і не має права на відшкодування витрат та сплату винагороди за рахунок майна, призначеного йому відчужувачем [1]; на вимогу набувача спадковий договір може бути розірвано у разі неможливості виконання ним розпоряджень відчужувача (ч. 2 ст. 1308 ЦК). Що ж стосується сторони відчужувача, то він має право призначити особу, яка після його смерті буде здійснювати контроль за виконанням спадкового договору (ч. 1 ст. 1307 ЦК); договір може бути розірвано судом на вимогу відчужувача у разі